

О.Є. Златогорський, С.Д. Панишко

ДОСЛІДЖЕННЯ У ЛУЦЬКУ НА вул. ГНІДАВСЬКІЙ

Archaeological research in Lutsk at the Hnidavska Street resulted in the discovery of an Early Iron Age hearth of complicated construction and an Ancient Rus period husbandry pit, despite of partially destruction of a monument during the reburial of the victims of the World War II.

Досліджувана ділянка розташована в межах м. Луцьк на високому лівому березі першої надзапальної тераси р. Стир на висоті 15 м. На протилежному березі річки, на відстані 1,5 км на північний схід, розміщується замок Любарта — дитинець давнього Лучеська.

У зв'язку з перепохованням радянських військовополонених, розстріляних у 1941 р., на ділянці було закладено траншею, що мала розміри 4 × 8 м і була орієнтована по лінії південний захід — північний схід. При дослідженні до неї було зроблено дві прирізки — у північно-східному напрямку продовжено лінію квадратів А—Б на один квадрат, а також у західному куті розкопу невеликою прирізкою досліджено черінь, що виходив за межі первинної траншеї. Загальна площа досліджуваної ділянки становила 42 м². Оскільки сучасна денна поверхня розкопу дещо понижувалась у північно-східному напрямку, єдиним репером для фіксації глибин залягання об'єктів та знахідок був обраний рівень сучасної поверхні у південному куті траншеї. Глибина розкопу була доведена до рівня 1,4 м від репера. Виявлено кілька цікавих об'єктів та значну кількість різночасових знахідок.

Верхні шари (до рівня 0,8 м від репера) на дослідженій ділянці мали чіткі сліди перепланування поверхні у другій половині ХХ ст. На це вказували знахідки цього часу, серед яких і радянські монети. При цьому, вже на глибині 0,2 м у квадраті Б-4 було зафіксовано прямокутний складений із цегли на цементному розчині і покритий цементним тиньком квадратний

стовп, сторони якого мали довжину 0,55 м. На те, що цей об'єкт не був забуванням ями, вказує наявність тиньку на всій його поверхні. При подальшому вибиранні ґрунту було встановлено, що висота цього стовпа сягала 0,45 м, тобто він був поставлений на поверхню, що лежала на 0,65 м нижче від репера.

На глибині 0,6 м у квадраті Б-1 було зафіксовано добре вцілілу вимостку із великих фрагментів битої цегли новітнього часу у вигляді доріжки з акуратно сформованими краями. Ширина доріжки становила 0,45 м, довжина її вцілілої частини 1,25 м. Загальний напрям доріжки — з південного заходу (де вона продовжувалася у стінці траншеї) на північний схід. Вимостка була зроблена у чверть цеглини. Доріжка викладена фрагментами цегли різних відтінків цегляного кольору без будь-яких клейм. Положення цегляного стовпа та доріжки, що вела до нього, в одному стратиграфічному горизонті вказує на їх одночасне існування, та, можливо, функціональний зв'язок. Не виключено, що тут маємо справу із постаментом та підходом до нього — залишками якогось пам'ятника середини ХХ ст.

У ході подальшого дослідження траншеї на глибині 1,0 м від репера було зафіксовано два об'єкти: у квадратах А-3, 4 — пляму від заповнення ями та у квадраті Б-1 черінь, що продовжувався у північно-західній стінці траншеї. З метою повної розчистки та дослідження череня до траншеї було зроблено прирізку.

Черінь мав форму, близьку до овальної, продовжений по лінії схід—захід. Розміри череня 1,4 × 1,0 м. При розбірці череня виявилось, що він мав два шари підмазки, розділені вимосткою із фрагментів різночасової кераміки. Тут серед давньоруських фрагментів траплялись і знахідки ранньозалізного часу (рис. 1, 1, 2).

На рівні фіксації череня (приблизно 1,0 м від репера) у квадраті А-3, 4 зафіксовано нечітку пляму від заповнення ями, яка продовжувалася у південно-східній стінці траншеї. Оскільки в межах траншеї перебувала лише частина зафіксованої ями, а прирізка на цій ділянці була неможливою через наближеність до стінки траншеї недавнього перепоховання, вирішено було заповнення ями не вибирати, а досліджувати її послідовно разом з навколишнім культурним шаром. Така методика дозволила досягти дна ями, яка була опущена в материк на 0,3 м.

Яма мала у перетині дзвоноподібну форму, глибина сягала 0,7 м від рівня фіксації. Досліджена частина ями (у межах траншеї) мала у плані овальну форму: діаметр її дна становив 2,3 м, а горловини — близько 1,6 м. Датувальних знахідок у ямі не виявлено.

Культурний шар пам'ятки дуже змішаний. У межах одного штика траплялась різночасова кераміка. Однак в цілому можна виділити дві великі групи масових знахідок: ранньозалізного часу та періоду Київської Русі.

Керамічний матеріал ранньозалізного часу представлено фрагментами стінок, донець та вінчиків, а в окремих випадках і великими уламками, що дозволяють реконструювати великі частини профілів верхніх частин посуду. Найбільш характерними формами посуду є такі.

1. Горщик видовжених пропорцій, тулуб якого наближається до біконічної форми зі слабо вираженою шийкою та вертикальним вінчиком (рис. 1, 6). Вінчик вгорі оформлений косими насічками. Тісто таких фрагментів грубе, містить крупні вclusions товченого каменю та порожнини, що утворилися внаслідок вигорання органічних домішок. На зламі вони мають однорідний світло-коричневий колір, як і їхня поверхня.

2. Приземкуватий горщик з найбільшим розширенням тулуба під слабо вираженою шийкою, невеликим, ледь відігнутим вінчиком (рис. 1, 7). Тісто таких горщиків має середню якість, у ньому містяться домішки дрібного піску. На зламі фрагменти мають однорідний темний колір, тільки їх поверхня відрізняється світло-коричневим кольором.

3. Горщик біконічної форми з найбільшим розширенням тулуба у верхній частині (рис. 1, 8). Вінчик та шийка слабо виражені. Тісто фрагментів має середню якість без видимих грубих домішок, на зламі однорідно чор-

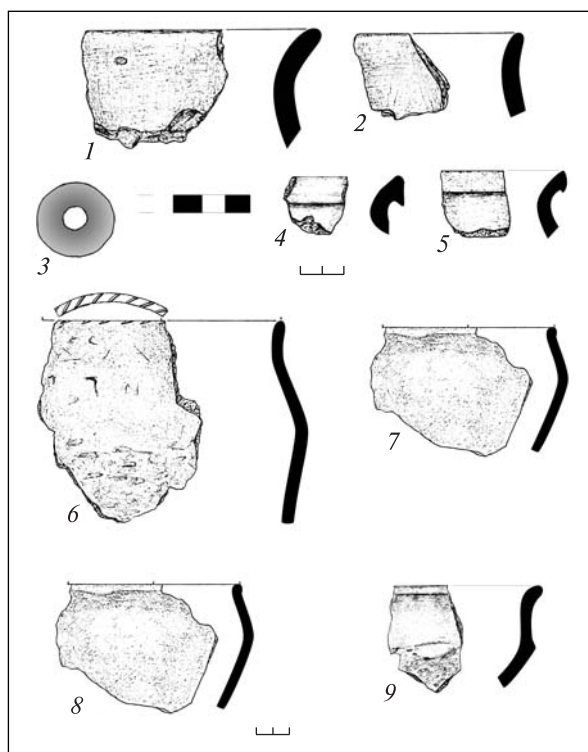

Рис. 1. Знахідки з розкопок на вул. Гнідавській: 1—2 — чернінь; 3—9 — культурний шар

не. Поверхня також чорна, в окремих місцях темно-сіра, лощена.

4. Горщик з округлим тулубом, добре вираженою шийкою та відігнутими вінцями, які ззовнішнього боку мають округлий валик. У верхній частині тулуба під шийкою такі горщики мали наліпи (рис. 1, 9). Тісто середньої якості. Поверхня світло-коричнева або темно-сіра.

Окрім описаних реконструйованих профілів, знайдено значну кількість дрібних фрагментів вінець. Цікавою індивідуальною знахідкою є керамічне прясло з діаметром 3,5 см та товщиною 0,8 см (рис. 1, 3). Діаметр внутрішнього отвору становить 1,0 см. Тісто високої якості, без видимих грубих домішок, добре випалене. Поверхня світло-коричнева трохи залощена.

Давньоруська кераміка представлена фрагментами стінок, донець та вінець горщиків X—XI ст. Характерною ознакою вінчиків таких горщиків є наявність манжета (рис. 1, 4, 5). Тісто та випал високої якості.

Результати досліджень ділянки по вул. Гнідавській дозволяють стверджувати факт інтенсивного заселення цієї території у ранньозалізному віці та в період становлення Луцька як феодального міста.

